

Sõjapõgenike lõimumise pikaajalised väljavaated Eestis

Eesti lõimumiseksperptide hinnangul on tõenäoline, et Eestisse jõudnud sõjapõgenikud lõimuvad pigem eestikeelse kui muukeelse kogukonnaga, ühtlasi peetakse seda pikaajalise eduka lõimumise seisukohast kõige kriitilisemaks teguriks. Sellist arengut toetab eelkõige võimalus kiiresti tööle asuda, samas kui kahtlevamal seisukohal ollakse selles osas, kas Eesti sotsiaal- ja haridussüsteem suudab lõimumisel piisavat tuge pakkuda. Küll vajavad põgenikud laialdast psühholoogilist abi.

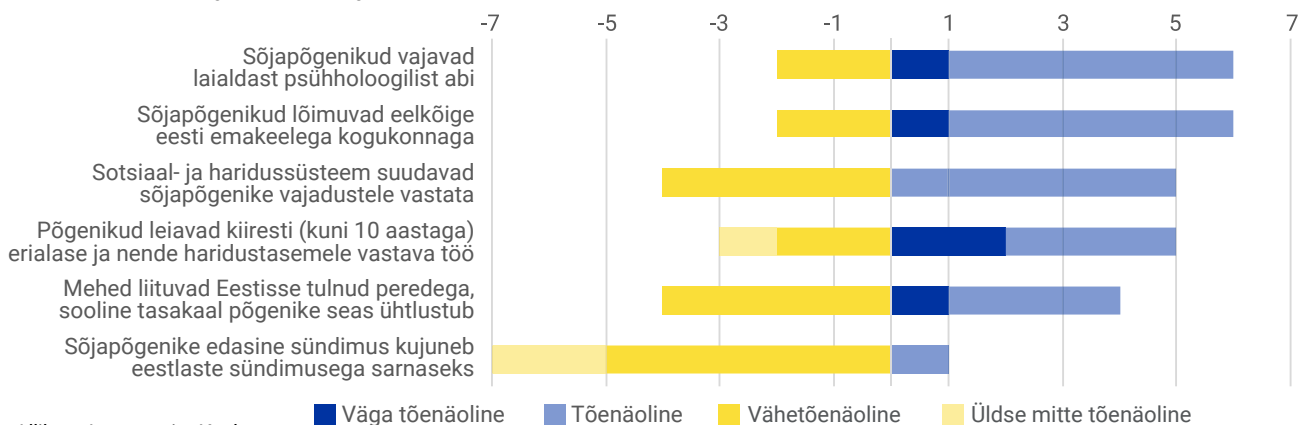
Sõjapõgenike edukas lõimumine ühiskonda on kahepoolne protsess ja sõltub riiki saabujate kultuurilisest ning majanduslikust taustast, motivatsioonist kohanduda ja ka ühiskonna võimest võtta vastu uusi elanikke. Rahvusvaheline kogemus näitab, et väga tähtis on tööle asumise kiirus. Lõimumise edu määrab ka riiki saabumise eesmärk – töörändajad lõimuvad kiiremini, samas kui läbirändajate motivatsioon lõimuda on madal. Lõimumist toetab põgenike

Joonis 1. Lõimumist mõjutavad tegurid Eestis ekspertküsitluse põhjal (vastas 9 eksperti)

Allikas: Arenguseire Keskus

Joonis 2. Lõimumisega seotud arengute tõenäosused

Allikas: Arenguseire Keskus

2022. aastal on Arenguseire Keskuse erakorraliseks uurimissuunaks Venemaa-Ukraina sõja pikaajalised mõjud, milles analüüsitakse põgenike sissevoolu võimalikke pikaajalisi mõjusid rahvatikule, tööhõivele ja Eesti riigi kuludele ja tuludele.

Samuti vaadeldakse sõja vahetut majanduslikku mõju Eestis tegutsevatele ettevõtetele, käsitledes Venemaalt ja Valgevenest imporditavate tootmissisendite asendamise võimalusi.

Uurimissuuna materjalid www.arenguseire.ee

kultuurilise tausta sarnasus põliselanikkonnaga. Sisserändajate heade tööturväljavaadete eelduseks on ka nende kvalifikatsioonide tunnustamine.

Lõimumist mõjutab lai ring määramatuid tegureid

Eesti lõimumisvaldkonna ekspertide seas mais 2022 läbi viidud küsitluses (vastas 9 eksperti) toodi lõimumist mõjutava määramatu tegurina enim välja põgenike võimalust oma kodukohta naasta (joonis 1), mis määrab nende motivatsiooni keelt õppida ja kohanduda. Oluliselt järgmine määramatu tegur on põgenike lõimumismuster: pole selge, millises ulatuses lõimuvad põgenikud eestikeelse kogukonnaga või millises ulatuses muukeelsega. Olulise määramatu tegurina toodi esile ka sotsiaalsüsteemi võimekus – kas kõigil põgenikel on võimalik saada tuge keele- ja täiendõppes, tööturule siirdumisel, lapsehoius ja laste haridusteel.

Uuringus paluti ekspertidel hinnata ka võimalikke **lõimumisega seotud arengute tõenäosusi (Joonis 2)**. Pigem tõenäoliseks või väga tõenäoliseks peetakse põgenike lõimumist eelkõige eesti emakeelega kogukonnaga. Seda toetab ka julgustav hoiak küsimuses, kas põgenikel on võimalus kiirelt (kuni 10 aasta jooksul) leida erialane ja haridustasemele vastav töö – enamik uuringus osalenud eksperte peavad seda pigem või isegi väga tõenäoliseks.

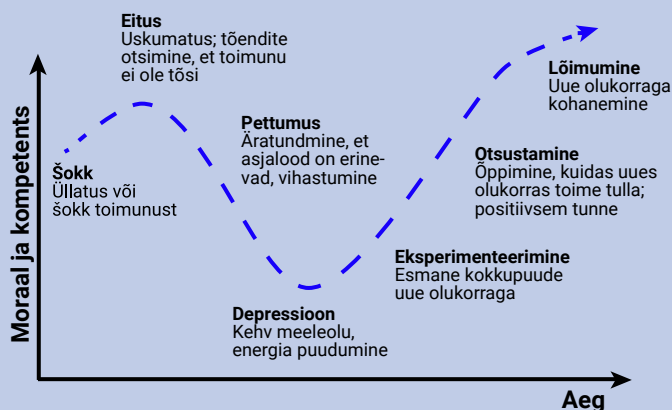
Kiire ligipääs teenustele suurendab põgenike lõimumise motivatsiooni. Suurest elumuutusest tuleneva esmase šoki ja sellele järgnevate negatiivsete emotsioonide järel tekib leppimine, avatus ja motivatsioon tegutsemiseks ning olukorra parandamiseks (joonis 3).

Lähedane ajalooline või kultuuriline taust toetab lõimumist. Lõimumine on kahepoolne protsess ning vastuvõtva kogukonna avatus ja kontaktivalmidus on seda suurem, mida rohkem "omadana" saabujaid tajutakse.

Sisserändajate heade tööturväljavaadete eeldusteks on töötamotivatsioon ning kvalifikatsioonide tunnustamine: erinevad uuringud on leidnud, et mida pikemalt ei ole võimalik tööturule siseneda, seda kauem võtab aega tööturule lõimumine tulevikus.

Kahtlevamal seisukohal ollakse selles osas, kas Eesti sotsiaal- ja haridussüsteem suudab lõimumisel piisavat tuge pakkuda: osa küsitletud ekspertidest peab seda vähetõenäoliseks. Ka põgenike koolise tasakaalu ühtlustumise küsimuses oli nii neid eksperte, kes pidasid seda arengut tõenäoliseks kui ka neid, kes pidasid seda ebatõenäoliseks.

Joonis 3. Kübler-Ross'i muutuste kõvera mudel (1969)

Tšehhi kogemus ukraina ja vietnami päritolu sisserändajatega

Tšehhis elavate Ukraina ja Vietnami päritolu sisserändajate lõimumist võrdlev uuring (Bernard & Mikešova, 2014) näitas, et ukrainlased on võrreldes vietnamlastega paremini lõimunud kõikides kategooriates. Ukrainlaste lõimumisele aitas kaasa sarnane ajalooline taust, keelte sarnasus ja ühine slaavi kultuur. Lõimumisele aitavad kaasa nii riigis viibitud aeg, aga ka elukohavalik. Mida kauem ollakse Tšehhis elanud, seda vähem valitakse elukohta selle järgi, et seal elaks ka teisi ukrainlasi ning suureneb läbikäimine tšehhidega. Ukraina päritolu sisserändajate puhul leiti suurim positiivne seos lõimumisele peale 10-aastast Tšehhis elamist. On leitud seos sotsiaalsete sidemete ja lõimumise vahel (Vašát ja Bernard, 2015). Ootuspäraselt leiti, et mida kauem ukrainlased on Tšehhis elanud, seda rohkem on nende suhtlusringkonnas tšehhe.

Rootsi kogemus Jugoslaaviast pärit põgenikega 1990. aastate algul

2020. aastal avaldatud registriandmete analüüsis võrreldi 1997.-2016. aasta andmete alusel, kuidas erineb töörande, pererände ning rahvusvahelise kaitse saanute ja nende pereliikmete tööhõivemäär aastate lõikes. Seejuures võrreldi lisaks ümberasutatud rahvusvahelise kaitse saanute tööhõivemäärasid, näitamaks, kas ja millised on erinevused, kui inimene ei ole Rootsit ise vabatahtlikult oma

sihtriigiks valinud. Tulemused näitavad, et tööturuolukord on olnud parim töö eesmärgil Rootsi sisserännanutel. Kui- gi nende pereliikmete tööhõivemäär kasvab just esimestel aastatel kiires tempos, ei jõua nad töörandajatega võrrel- dava hõivemäärani ka 20 aastat hiljem.

Transiitriigis ei anna lõimumismeetmed oodatud tulemusi

Aastatel 2015–2020 kasvas Kreekas viibivate põgenike arv viiekordselt, enam kui saja tuhande inimeseni. Kreeka on põgenike lõimumiseks loonud HELIOSe programmi, mis abistab põgenikke kodu otsimisel ja töö leidmisel. Programmi hindamises leiti, et see pole oodatud määral lõimumisel kaasa aidanud. Määravaks osutus, et suurem osa rahvusvahelise kaitse saajatest ei näe end tulevikus Kreekas elamas, vaid soovivad lahkuda teise riiki elama (nt Saksamaale), mistõttu ei ole nad valmis ka tegevustes vajalikul määral ise osalema.

Eesti lõimumispoliitikat on hinnatud sarnaseks EL-i keskmisega

MIPEX indeksi (Migrant Integration Policy Index) 2020. aastal avaldatud tulemuste järgi sai Eesti lõimumispoliitika 50 punkti 100-st, olles sellega EL riikide keskmisel tasemel (EL keskmine 49 punkti). Siiski oli võrdluses teiste riikidega Eesti lõimumispoliitika areng perioodil 2014–2019 kiirem (Eesti +5 punkti vs keskmine +2 punkti) ning negatiivset arengut ei toimunud üheski valdkonnas.

Kasutatud kirjandus:

Andersson Joona, P. & Datta Gupta, N. (2022) Labour market integration of FRY refugees in Sweden vs. Denmark, Journal of International Migration, 00, 1– 19, kättesaadav: <https://doi.org/10.1111/imig.13007>;

Cutts, M. (1999) The humanitarian operation in Bosnia, 1992–95: dilemmas of negotiating humanitarian access. UNCHR New Issues in Refugee Research, Working Paper no. 8.

Bernard, J. & Mikešova, R. (2014) Sociální integrace imigrantů na rozhraní mezi dočasnou migrací a trvalým usazením (The Socio-cultural Integration of Immigrants: In Between Temporary Migration and Permanent Settlement), Czech Sociological Review, 2014, Vol. 50, Nr. 4, kättesaadav: <https://sreview.soc.cas.cz/pdfs/csr/2014/04/02.pdf>.

ECRI Report On The Czech Republic 2020, kättesaadav: <https://rm.coe.int/ecri-6th-report-on-the-czech-republic/1680a0a086>.

MIPEX (2020) „Key findings: Estonia”, kättesaadav: <https://www.mipex.eu/estonia>.

Vašát, P. & Bernard, J. (2015) Formování komunit, nebo sociální integrace? Analýza personálních síť ukrajinských imigrantů v Plzni (Forming Communities or Social Integration? A Personal Network Analysis of Ukrainian Immigrants in Pilsen), Czech Sociological Review, 2015, Vol. 51, Nr. 2, kättesaadav: <https://sreview.soc.cas.cz/pdfs/csr/2015/02/01.pdf>.

World Bank Group (2021) Support to the Labour Market Integration of Refugees in Greece. Output 1.a: Recommendation report to inform the Pilot design and implementation, kättesaadav: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099815403082223089/pdf/P17097905012ca03c0900007553ed6ccd8c.pdf>.